

товаровиробників, які здатні на якісно новій основі заповнити внутрішній ринок складної продукції, а також зниження або звільнення від митних зборів ввезеного високотехнологічного обладнання, що не виробляється в країні; 4) ефективна амортизаційна політика, шляхом віднесення прискорених амортизаційних списань на фінансові результати діяльності суб'єктів господарювання з відповідним зменшенням оподатковуваного прибутку та посилення контролю та посилення санкцій за нецільове використання амортизаційних коштів; 5) удосконалення системи ціноутворення через застосування вільних цін за умов дієвої ринкової економіки (Свого часу відбулася процедура лібералізації ціноутворення без відповідної економічної бази – ринкової інфраструктури та конкуренції. Результатом цього стало різке збільшення темпів інфляції і формування системи ціноутворення не на підставі конкуренції, а при односторонньому встановленні підприємцями.); 6) страхування ризиків через включення у вартість інноваційного проекту страхових внесків як плати за ризики при його реалізації.

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ – ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Б. В. ЯНИШЕН, аспірант кафедри господарського права

Харківський національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Сьогодні в умовах системного скорочення запасів вуглеводневого палива та намагань деяких держав, переважно експортерів нафти і природного газу, тиснути на імпортерів енергоресурсів для досягнення політичних цілей, питання забезпечення енергетичної безпеки актуалізується. Енергетична безпека є однією з найважливіших складових національної безпеки держави, що зумовлює неабиякий інтерес до цієї теми. Проте задля системного та послідовного вивчення означеної проблеми необхідно розібратися з її понятійним апаратом.

Згідно Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964-IV під поняттям «національна безпека» розуміється захищеність життєво важливих інтересів (далі – інтереси) людини та громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. З наведеного визначення можна зробити висновок, що класифікація інтересів корелює з тим чи іншим видом національної безпеки, в тому числі й з енергетичною безпекою. Ця теза цілком справедливо є обґрунтованою, проте вітчизняний законодавець пішов іншим шляхом та здійснив класифікацію національної безпеки залежно від виду загроз. В ст. 7 зазначеного Закону, визначено дев'ять сфер національної безпеки, де існують та можуть

проявлятися загрози національним інтересам, а саме: зовнішньополітична сфера; сфера державної безпеки; воєнна сфера та сфера безпеки державного кордону; внутрішньополітична, економічна, соціальна, гуманітарна, науково-технологічна, екологічна та інформаційна сфери.

В наведеному списку відсутня енергетична безпека. Справа в тім, що цей вид національної безпеки не є самостійним, а є структурним складником економічної безпеки.

Економічна безпека, відповідно до Наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 N 1277, – це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання.

Поняття «енергетична безпека» вперше стало об'єктом теоретичних та практичних досліджень лише на початку 70-х років ХХ ст. в результаті першої світової енергетичної кризи, що була пов'язана із ембарго країн-членів ОПЕК на постачання нафти у розвинені країни. Реакцією на ці події стало усвідомлення та вироблення Світовою енергетичною радою ООН визначення енергетичної безпеки як впевненості в тому, що енергія буде наявна в розпорядженні в тій кількості і тій якості, що потрібні при даних економічних умовах.

Проблема національної енергетичної безпеки (далі – ЕнБ) визнана на офіційному рівні й в Україні, про що свідчить наявність енергетичної стратегії України на період до 2030 року та низки нормативних актів, здебільшого, указів Президента України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, рішень Ради національної безпеки і оборони (Указ Президента України «Про Національний план дій на 2013 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»» від 12.03.2013 №128/2013, постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання використання коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження» від 17.10.2011 №1056, Рішення Ради національної безпеки і оборони «Про заходи щодо підвищення ефективності державного управління у галузі геологічного вивчення і використання надр» від 03.02.2010).

ЕнБ тісно пов'язана з енергетикою, що впливає з її назви. З метою більш адекватного сприйняття ЕнБ необхідно визначити поняття енергетика, що відповідно до Закону України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 №575/97-ВР, тлумачиться як галузь господарства, що охоплює джерела енергії, одержання, перетворення, передавання та використання різних видів енергії.

Офіційна доктрина за загальним правилом розглядає ЕнБ як спроможність держави гарантовано забезпечувати свої поточні і перспективні потреби у якісній і економічно доступній енергії шляхом ефективного використання власної паливно-енергетичної бази; здійснювати оптимальну диверсифікацію джерел і шляхів постачання в Україну енергоносіїв для

забезпечення життєдіяльності населення та функціонування національної економіки з урахуванням ймовірності особливих режимів у надзвичайних ситуаціях; попереджувати різні цінові коливання на паливно-енергетичні ресурси або ж створювати умови для безболісної адаптації національної економіки для нових цін на ресурси.

Виходячи з наведеного визначення, на думку Г. Ю. Дарнопиха, доцільно виділити дві найголовніші характеристики ЕнБ. По-перше, будучи однією з найважливіших складових економічної безпеки, вона проявляється як стан забезпечення держави енергоресурсами, що гарантують її повноцінну життєдіяльність, а по-друге, ЕнБ розглядається в площині відповідного стану безпеки паливно-енергетичного комплексу України, та його здатності забезпечити нормальне функціонування економіки, енергетичної незалежності країни.

В. А. Ліпкан визначає ЕнБ як «...: 1) складову економічної безпеки, процес управління загрозами та небезпеками, за якого унеможливується дефіцит в забезпеченні споживачів економічно доступними паливно-енергетичними ресурсами прийнятної якості в нормальних і надзвичайних умовах, включаючи порушення стабільного паливо- і енергопостачання, а також забезпечується ефективне функціонування підсистеми енергетичної безпеки; 2) процес управління загрозами та небезпеками, за якого забезпечується стале функціонування і розвиток паливно-енергетичного комплексу, в тому числі послідовне і активне проведення політики енергозбереження та диверсифікації джерел енергозабезпечення».

Офіційне визначення поняття міститься в Законі України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 № 575/97-ВР, згідно з яким енергетична безпека – це стан електроенергетики, який гарантує технічно та економічно безпечно задоволення поточних і перспективних потреб споживачів в енергії та охорону навколишнього природного середовища; та Наказі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 №1277, відповідно до якого – це стан економіки, що сприяє ефективному використанню енергетичних ресурсів країни, наявності на енергетичному ринку достатньої кількості виробників та постачальників енергії, а також доступності, диференційованості та екологічності енергетичних ресурсів. В зазначеному документі в тому числі визначено, що ЕнБ на рівні з виробничою, демографічною, зовнішньоекономічною, інвестиційно-інноваційною, макроекономічною, продовольчою, соціальною, фінансовою безпекою є складовою економічної безпеки.

Враховуючи викладене, оптимальне визначення ЕнБ зводиться до процесу управління потенційними загрозами та небезпеками, за якого унеможливується дефіцит в забезпеченні споживачів економічно доступними паливно-енергетичними ресурсами прийнятної якості в нормальних і надзвичайних умовах. Водночас ЕнБ потрібно розглядати в розрізі національної безпеки, що послідовно знаходить свій вияв в площині економічної безпеки та виступає необхідною умовою самодостатнього існування та прогресивного розвитку держави.